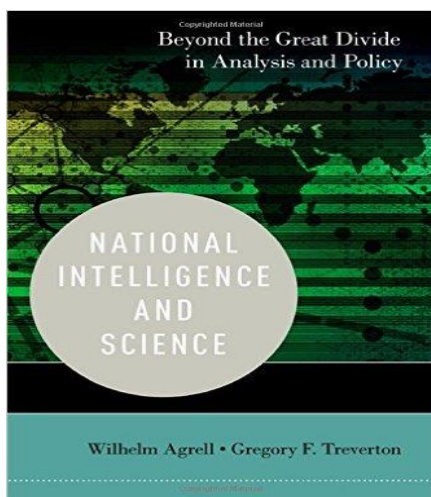

**WILHELM AGRELL, GREGORY TREVERTON. (2015)
NATIONAL INTELLIGENCE AND SCIENCE – BEYOND THE GREAT
DIVIDE IN ANALYSIS AND POLICY, OXFORD UNIVERSITY PRESS,
RECENZIE DE OANA ANDREEA SANDU**

La începutul anului 2015 a apărut la editura Oxford University Press lucrarea *National Intelligence and Science – Beyond the Great Divide in Analysis and Policy* (ISBN 978-0-19-936086-4, 240 pp.), semnată de doi autori de renume în domeniul studiilor de intelligence, Wilhelm Agrell și Gregory Treverton.

Wilhelm Agrell este profesor în cadrul Universității din Lund, unde predă cursuri centrate pe analiza de intelligence, profesor asociat în cadrul Colegiului Național de Apărare al Suediei. Autor și editor al mai multor volume dedicate intelligence-ului, interesele sale de cercetare includ domenii precum transformarea intelligence-ului, utilizarea și limitele metodologiilor științifice în cadrul analizei de intelligence, istoria intelligence-ului la începutul Războiului Rece.

Gregory Treverton ocupă în prezent funcția de Director al National Intelligence Council. Acesta a deținut diverse poziții de conducere în cadrul executivului american, a fost director în cadrul RAND Corporation și, la momentul scrierii acestui volum, era cercetător asociat în cadrul Colegiului Național de Apărare al Suediei. Domeniile sale de expertiză includ transformarea intelligence-ului, contracararea riscurilor transnaționale, analiza prospectivă, parteneriatul public-privat și rolul social media în procesul de colaborare și analiză.

Obiectivul asumat de către cei doi autori este acela de a analiza intelligence-ul dintr-o perspectivă mai puțin dezbătută în literatura de specialitate – aceea de modalitate de producere a cunoașterii necesare întreprinderii unor acțiuni, alături de alte domenii, în special cercetarea științifică. Intelligence-ul devine astfel o „cale de a defini probleme, de a structura date, de a formula și testa explicații și de a gestiona incertitudinea într-un context social” deosebit de complex.

Incertitudinea reprezintă *leitmotivul* acestei lucrări și factorul principal care influențează dezvoltarea și convergența celor două domenii analizate permanent în oglindă în cadrul celor nouă capitole – intelligenceul și știința.

Potrivit autorilor, punctul de plecare pentru această carte îl reprezintă observarea a două tendințe simultane și cel mai probabil convergente, ce au ca numitor comun creșterea riscurilor societale complexe, caracterizate printr-un grad ridicat de incertitudine. Astfel, dacă în perioada Războiului Rece evaluarea inamicului părea să capete un contur tot mai clar definit, elementele asupra cărora plana incertitudinea diminuându-se pe măsură ce noi date erau colectate, în prezent, asistăm la un proces invers: pe măsură ce noi informații devin disponibile, gradul de incertitudine referitor la evoluția noilor tipuri de riscuri, cu un caracter complex și inedit, pare să crească.

Prima tendință se referă la presiunea tot mai mare pentru evoluția intelligence-ului către o formă mai „științifică”, pentru dezvoltarea și valorificare abilităților analitice și valorificarea lecțiilor învățate în cadrul structurilor de intelligence. Încă din 1955, Sherman Kent pleda pentru dezvoltarea analizei de intelligence în direcția unei discipline științifice circumscrise sferei științelor sociale pozitivistice. Cu toate acestea, 60 de ani mai târziu, „fundamentul epistemologic al evaluărilor de intelligence pare să fie constituit dintr-o combinație de cunoaștere comună, practici de tip *brainstorming* și cutume specifice unei profesii închise – și astfel de neînțeles pentru cei din afară”.

Pentru a răspunde imperativului de a aplica metode științifice de gestionare a incertitudinii și de validare a produselor analitice elaborate, structurile de intelligence trebuie să se debaraseze de cultura organizațională bazată pe secretizare și principiul lui *need to now* și să încurajeze cooperarea intra și interorganizațională, procese metaforic denumite de către autori „*inter-intelligence*” și „*trans-intelligence*”, similare conceptelor de interdisciplinaritate și transdisciplinaritate specifice comunității științifice, pusă în situația de a se confrunta cu provocări similare de adaptare

a structurilor și modului de operare la problemele tot mai complexe, cărora trebuie să le găsească soluții.

Cea de-a doua tendință se referă la translatarea interesului cercetătorilor științifici dinspre cercetarea teoretică către cercetarea de tip multidisciplinar ca urmare a presiunii publice pentru obținerea de rezultate științifice relevante din punct de vedere social, care să sprijine atingere obiectivele anumitor politici publice.

Dacă în secolul trecut cunoașterea științifică era caracterizată de specializarea pe un anumit domeniu și pe lipsa unei colaborări între specialiștii din alte discipline (similar desfășurării activității de intelligence în perioada de referință), pe măsură ce solicitările *stakeholderi-lor* au sporit ca număr și grad de complexitate, s-a ajuns la restructurarea majoră a domeniului științific în termeni de organizare a activității dar și a modului de producere a cunoașterii. Astfel, în domenii precum studiile urbane, sănătatea, protecția mediului sau studiul schimbărilor climatice granița dintre științele naturale și cele sociale a trebuit să fie trecută, cercetătorii fiind puși în situația de a formula concluzii și de a furniza consultanță științifică în contextul unei incertitudini din ce în ce mai ridicate.

În acest context, principala ipoteză asumată de către autorii lucrării este aceea că asistăm la un proces prin care intelligence-ul devine mai „științific”, asemănându-se tot mai mult noii tipologii de demersuri științifice, cu un caracter complex, transdisciplinar și concentrate asupra atingerii unui scop. Concomitent, noul tip de cercetare științifică, inter- și transdisciplinară, centrată pe rezolvarea de probleme, devine tot mai asemănător intelligence-ului, concentrându-și eforturile asupra evaluării riscurilor și probabilităților, formulării de avertizări și comunicând *stakeholderilor* atât rezultatele obținute, cât și incertitudinile identificate. După cum subliniază Agrell și Treverton, nu asistăm neapărat la reducerea clivajului tradițional dintre intelligence și mediul academic, ci mai degrabă „la un proces evolutiv ce transcende ambele modalități tradiționale de producere a cunoașterii, diminuând clivajul dintre producătorii de cunoaștere și utilizatorii de cunoaștere, (...) dintre cei responsabili de elaborarea estimărilor în condiții de incertitudine și cei care trebuie să înțeleagă, să valorizeze și să acționeze în baza acelor estimări”.

Structura cărții reflectă pendularea cognitivă între cele două „personaje principale”. Primul capitol pornește de la analiza unei emisiuni televizate la care participă laureați ai Premiului Nobel, concluzia dezbaterii fiind aceea că știința are datoria de a crea premisele pentru dezvoltarea de inovații, concomitent cu aceea de a emite avertizări referitoare la riscuri

complexe, manifestate pe termen lung, precum încălzirea globală. Totodată, au fost puse în discuție și aspectele negative: cererea prea mare pentru livrabile, dilema dintre așteptări și incertitudine și consecințele dezastruoase ale pierderii încrederii publicului, care se va îndrepta către alți furnizori de așa-zisă cunoaștere și evaluări alternative ale riscurilor.

Autorii își imaginează apoi o dezbatere similară, dar la care să participe cei mai buni analiști de intelligence de pe mapamond. Subiectele de discuție ar fi diferite, dar în același timp ar aborda problematici similare: pierderea încrederii publicului ca urmare a eșecurilor de intelligence intens mediatizate (atacurile teroriste din 2001, războiul din Irak, cazul Breivik), nevoia intensificării cooperării în intelligence și a perfecționării analizei, deschiderea mai mare către public și o mai bună comunicare, astfel încât să fie legitimată restricționarea anumitor drepturi și libertăți în vederea asigurării securității.

Cel de-al doilea capitol detaliază clivajul dintre lumea științifică și cea a serviciilor de intelligence, analizând maniera în care cel de-al Doilea Război Mondial a apropiat cele două domenii, pentru ca mai apoi Războiul Rece să accentueze din nou distanțarea existentă inițial. Autorii își pun întrebarea dacă asistăm la o nouă convergență a domeniilor, în contextul în care știința devine tot mai conexată procesului de fundamentare a politicilor publice.

Capitolul 3 este dedicat analizei de intelligence, prezentând câteva coordonate ale procesului: tipologii de problematici, cerințe și beneficiari. O atenție deosebită este acordată teoriilor lui Clausewitz (privește incertitudinea ca o precondiție) și Jomini (urmărește eliminarea incertitudinii și găsirea răspunsului corect) cu privire la gestionarea incertitudinii. Totodată, se pune sub semnul întrebării eficiența ciclului de intelligence tradițional, axat pe colectare și sunt prezentate alternative pentru îmbunătățirea acestuia.

Următorul capitol este dedicat științei și analizează o serie de eșecuri în domeniu, identificând probleme similare cu cele expuse în cazul analizei de intelligence: evaluarea inexactă a graniței dintre risc și amenințare, incapacitatea de a comunica incertitudinile într-o manieră vizibilă, ușor de înțeles și cu valoare acționabilă și capcanele evaluărilor bazate pe consensul părților implicate. Confruntarea cu probleme similare reprezintă astfel un argument pentru cooperarea celor două medii de producere a cunoașterii și pentru transferul de *know how*. După cum este evidențiat în volum „intelligence-ul are multe de învățat de la știință...desfășurarea activității în cadrul unei structuri fluide de tip rețea, interacțiunea cu publicul, *stakeholderii* și domeniul politicilor publice într-o manieră de neconceput pentru intelligence-ul tradițional.” De cealaltă parte, știința are de învățat

numeroase lecții de la analiza de intelligence despre cauzele structurale și conceptuale ce stau la baza estimărilor eronate.

Capitolul 5 realizează o serie de analogii între intelligence și alte domenii. Deși literatura de specialitate s-a axat mai mult pe comparația analizei de intelligence cu medicina, științele sociale sau naturale, autorii identifică o serie de perspective inedite, prezentând stiluri de analiză, maniere de transmitere a incertitudinii și de colectare a datelor în zone precum sociologia, antropologia, arheologia, jurnalismul sau meteorologia.

Următorul capitol examinează trei problematici comune cu care se confruntă intelligence-ul, medicina și politicile publice: incertitudinea; accentul pus pe acțiunile proprii și consecințele acestora; și nevoia de sporire a transparenței și deschiderii față de public. De asemenea, autorii analizează rolul instrumentelor de tip *social media* în transformarea intelligence-ului. Aceste tehnologii „elimină complet diferențele dintre colectori, analiști și operatori sau dintre producători și beneficiari (...) schimbă complet definiția a ceea ce reprezintă produsele de intelligence”.

Avantajele noilor tehnologii colaborative de tip wiki, blog, platforme etc. și impactul acestora asupra reformării procesului de intelligence sunt detaliate în Capitolul 7, care tratează de asemenea problematica eșecurilor în intelligence și motivele pentru care cel mai adesea anchetele ce au avut loc post eveniment nu au condus la transformările așteptate și la evitarea producerii unor noi eșecuri. Totodată, autorii militează pentru o schimbare de paradigmă în intelligence, în care beneficiarii informațiilor să fie tratați nu ca simplii destinatari ai unor produse, ci mai degrabă drept clienți, cărora serviciile de informații le oferă sfaturi și asistență.

Penultimul capitol tratează un risc ce pare să afecteze toate domeniile: politizarea. Analizând o serie de exemple din spațiul britanic, american și nordic, autorii concluzionează că acest risc nu se manifestă ca subordonare față de factorul politic prin primirea unor directive, ci prin faptul că analiștii de intelligence, sau orice alt furnizor de cunoaștere, distorsionează rezultatele, abținându-se de la a prezenta ipoteze care să contravină răspunsului la care se așteaptă beneficiarii informațiilor.

Capitolul dedicat concluziilor revine la tema recurentă a incertitudinii. În contextul în care se face tot mai mult apel la știință și intelligence pentru a legitima și dirija gestionarea riscurilor societale complexe, apar noi forme instituționale, iar vechile procese necesită abordări noi. Spre exemplu, etapele succesive specifice ciclului clasic de intelligence devin desuete, iar într-o lume a „cantităților uriașe de date este tot mai puțin probabil să pornim de la cerințe sau ipoteze de lucru și mai plauzibil să pornim de la bucăți de informații, care

s-ar putea, dar numai s-ar putea, să constituie parte a răspunsului la o întrebare încă nerostită și, poate, încă negândită”. Volumul reprezintă o pledoarie pentru întărirea cooperării dintre comunitățile de intelligence și comunitatea științifică, principalele elemente capabile să gestioneze eficient provocările specifice societății actuale aflate sub semnul riscurilor.

Expertiza autorilor, limbajul concis, abundența studiilor de caz și perspectivele inedite recomandă cartea prezentată ca fiind un reper în dezvoltarea unei teorii a intelligence-ului.

Mulțumiri:

Acest material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României. Această lucrare este elaborată și publicată sub auspiciile Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, ca parte din proiectul co-finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, în cadrul proiectului Pluri și interdisciplinaritate în programe doctorale și postdoctorale. Cod proiect POSDRU/159/1.5/S/141086.